

Haberler > Yazarlar > Oğuz Çelikkol > Ortodoks dünyasında bölünme

Oğuz Çelikkol

Ortodoks dünyasında bölünme

16 Ekim 2018

Yazdır Yazı Tipi

Geçen hafta Türk dış politikasının odak noktaları giderek uluslararası çok ciddi bir görünüm kazanan Cemal Kaşıkçı olayı ve Türkiye-ABD ilişkilerinde önemli bir sorun haline gelen Rahip Brunson konusunun çözümüydü.

Cemal Kaşıkçı'nın 15 gün kadar önce İstanbul'daki Suudi Arabistan Başkonsolosluğu'na girdikten sonra kaybolması ve kendisinden bir daha haber alınamamasıyla patlayan olay hala gizemini koruyor. Konuyla ilgili Türk ve uluslararası basın-yayın organlarında yer alan haberler Kaşıkçı'nın Suudi Arabistan Başkonsolosluğu'nda öldürüldüğüne işaret ediyor. Riyad ise Cemal Kaşıkçı'nın İstanbul'daki Başkonsolosluğu'nda öldürüldüğünü kabul etmiyor ve Kaşıkçı'nın Başkonsolosluk'tan ayrıldığı yönündeki ilk tutumunu sürdürüyor.

Geçen zaman içinde Suudi Arabistan üzerindeki uluslararası baskının giderek büyüdüğü ve Riyad'ın "ağırlaşan" uluslararası bir baskı altına girdiği de izleniyor. Uzun bir süre sessiz kalmaya çalıştıktan sonra Trump Yönetimi'nin "siyaset" olayını çözümlenmesi yönünde, Riyad üzerindeki baskıyı arttırdığı

sonra Trump Yönetimi'nin nihayet , olayın çözülmesi yönünde, Riyad üzerindeki baskıyı arttırdığı, Trump Yönetimi'nin üst düzey yetkililerinin Suudi karşıtlarıyla "konuyu ciddi şekilde" görüşmeye başladıkları anlaşılıyor. Başkan Trump'ın kendisinin de Suudi Kralı ile bir telefon görüşmesi yapacağını açıklaması ABD'nin Kaşıkçı olayıyla giderek artan bir şekilde "ilgilenmek" zorunda kaldığını gösteriyor.

Görünen husus Suudi Arabistan rejimi kadar Trump Yönetimi üzerinde de, özellikle Kongre'den gelen ve Suudi Arabistan aleyhinde giderek büyüyen bir baskının bulunduğu. Bu baskıya rağmen Trump Yönetimi'nin olayın ABD-Suudi Arabistan ilişkilerini, özellikle ABD'nin Suudi Arabistan'a yaptığı milyarlarca dolarlık silah satışlarını ve Suudi Arabistan'ın ABD'de yapmakta olduğu yatırımların etkilememesini istediği ve bu yönde çalıştığı da izleniyor.

ABD Kongresi'nden gelen sesler ise, bütün ekonomik önemine rağmen Suudi Arabistan rejiminin "korsan bir devlet" olarak hareket etmesine kesinlikle izin verilemeyeceği, bir ülkenin yabancı bir ülkedeki diplomatik veya konsüler bir temsilciliğinde cinayet işlemesine göz yumulması halinde bunun sonuçlarının uluslararası düzen açısından son derece "yıkıcı" olacağı yönünde yükselmeye devam ediyor.

Suudi Arabistan üzerindeki baskının ikili değil, çok taraflı olması yönündeki görüş Türkiye'de yaygın bir kabul görüyor. Tek bir ülkenin siyasi, ekonomik ve jeopolitik sonuçlarına katlanmayı göze alsa bile, Riyad üzerinde ikili planda sonuç getirici bir baskı kuramayacağına işaret ediliyor. Suudi Arabistan Kralının Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı telefonla araması Türkiye ile Suudi Arabistan arasındaki yapıcı diyalog ve işbirliği arayışlarının sürdüğüne işaret ediyor.

Trump Yönetimi tarafından büyütülen ve Türkiye-ABD ilişkilerinde ciddi bir sorun haline getirilen Rahip Brunson meselesi ise çözülmüş görülüyor. Rahip Brunson'un ülkesine dönmesiyle Ankara ile Vaşington arasında anlamlı ve sorunları çözücü bir diplomasi sürdürülebilmesi önündeki, Trump Yönetimi tarafından büyütülen, bir engel kalkmış oluyor.

Beklenildiği gibi Brunson Vaşington'da en üst düzeyde karşılandı, Beyaz Saray'da Başkan Trump tarafından "misafir" edildi. Trump Yönetimi'nin Rahip Brunson'la ilgili ortaya koyduğu "şov" muhakkak ki 6 Kasım'da ABD'de yapılacak "çok önemli" (Kongre'deki dengeleri değiştirebilecek) ara seçimlerle ilgili. Beyaz Saray'daki Brunson şovunun Türkiye'yi rahatsız edici bir şekil almaması ise iki ülke ilişkileri için önemli. Başkan Trump, Brunson'u kabulünü Türkiye ve Türk halkı için olumlu ifadelerde bulunmak ve Türkiye-ABD ilişkilerinin önünün açıldığını vurgulamak için de kullandı.

Rahip Brunson'un serbest bırakılması (Başkan Trump'ın ifade ettiği gibi) Vaşington-Ankara ilişkilerinde olumlu bir hava yarattı, ancak Türkiye ile ABD arasındaki sorunların ortadan kalktığını söylemek imkanı ise yok. Ankara ile Vaşington arasında çok sayıda ve çok önemli, ilişkileri olumsuz yönde etkileyen veya etkileme potansiyeli taşıyan sorun var ve bunlar çözüm bekliyor. Ankara ile Vaşington arasındaki sorunlar Suriye'den İran'a, Menbiç'teki anlaşmanın uygulanmasından, Vaşington'un PYD/YPG'ye verdiği silahlara, S-400 füzelerinden, ABD'nin İran'a uyguladığı yaptırımlara, Vaşington'un FETÖ dahil Türkiye aleyhine faaliyet gösteren örgütlere sağladığı desteğe kadar bir çok konuyu ve alanı kapsıyor.

Brunson'un serbest kalmasından sonra Ankara ile Vaşington arasında ciddi ve üst düzey bir diyalogun "yeniden" başlaması önündeki engel artık kalkmış oluyor. İki ülke arasında, devlet başkanları düzeyinde bir temas imkanının çok yakında ortaya çıkabileceği biliniyor. Hem Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın hem de Başkan Trump'ın 30 Ekim-1 Kasım tarihlerinde Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te yapılacak G-20 Zirvesine katılması bekleniyor. Buenos Aires G-20 Zirvesi marjında iki ülke devlet başkanının ikili planda bir araya gelip gelmeyeceklerinin, böyle bir görüşmede ele alınacak konuların ve (gerçekleşmesi halinde) görüşmenin sonuçlarının önümüzdeki günlerde yoğun bir şekilde konuşulacağı açık.

Geçen hafta tüm dikkatlerin Kaşıkçı ve Brunson olayları üzerinde toplandığı bir sırada meydana gelen bir gelişme ise hem Türkiye'yi hem bölgemizi ve uluslararası toplumu yakından ilgilendiriyor, ayrıca kalıcı etkileri olabilecek çok ilginç bir durumu ortaya çıkartıyor. Konu dini gibi görünse de esasında arkasında dünden bugüne gelen bölgesel ve küresel ilişkileri yakından ilgilendiren siyasi ve diplomatik bir tablo bulunuyor.

Geçen hafta Ukrayna Kilisesi'nin Moskova Patrikhanesi'nden ayrılması ve bu yöndeki kararın İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi'nde alınması Ortodoks Dünyası içindeki bölünmeleri ve Ortodoks dini yapılanması içindeki çekişmeleri bir kez daha gözler önüne serdi. Rusya ile Ukrayna arasındaki siyasi ilişkilerin kötüleşmesine paralel olarak iki ülke kiliseleri arasında da sorunlar yaşanmaya başladığı ve Ukrayna Kilisesi'nin Moskova Patrikhanesi ile bağlarını kesmek istediği esasen bir süreden beri bilinmekteydi.

Ortodoks Dünyası içindeki yapılanma ve ilişkiler karmaşık ve geçmişi tarihin derinliklerine giden bir konu. Ortodoks Dünyasındaki hiyerarşik yapılanma, Dünya'daki kiliseleri üzerinde merkezi bir yönetim kuran Katolik Kilisesi'nden de çok farklı. Hıristiyan Ortodoks Kilisesi'nde Roma'daki Papalığın Hıristiyan Katolik Dünyasında oynadığı rolü üstelenebilecek merkezi bir yapılanma yok.

Ortodoks hiyerarşisi içinde yönetim bakımından "bağımsız" sayılan çok sayıda kilise bulunuyor. Tarihi açıdan bakıldığında İstanbul, Kudüs, Antakya, İskenderiye'den oluşan Patrikhanelere daha sonra Rusya, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan ve Kıbrıs Kiliseleri'nin de katıldığı görülüyor. Bununla birlikte İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi "eşitler arasında birinci" sayılıyor, ruhani ve manevi "üstünlüğü" diğer Ortodoks Kiliseleri tarafından kabul ediliyor.

Günümüzde özellikle İstanbul Ortodoks ve Moskova Ortodoks Patrikhaneleri arasındaki ilişkiler çok hassas. İki Patrikhanenin de Dünya'da yaşayan 300 milyon civarındaki Hıristiyan Ortodoks nüfus üzerinde dini etki ve kontrol iddiaları var. İki Patrikhanenin bir süreden beri aralarındaki "dini ilişkileri" düzene koymaya ve "rekabeti" kontrol altına almaya çalıştıkları, iki kilisenin başında bulunan Patriklerin (İstanbul ve Moskova'ya) karşılıklı ziyaretler yaptıkları da biliniyor.

Moskova Patrikhanesi, Ukrayna Kilisesiyle ilgili "bağımsızlık" kararından sonra İstanbul Patrikhanesi ile tüm ilişkilerini kestiğini açıkladı. Bu durumun, bir benzetme yapılması gerekirse, devletler arasındaki "diplomatik ilişkilerin" kesilmesi anlamına geldiğine işaret ediliyor. Bu durumda İstanbul ve Moskova Ortodoks Patrikhaneleri arasında "dini" ilişkilerin düzeltilmesi için bir süreden beri devam ettirilmesine çalışılan gayretlerin, böylece, başarısızlıkla bittiğini söylemek de mümkün.

Ukrayna Kilisesi'nin (Moskova'dan) "bağımsızlık" kararının (açıkça) gözler önüne getirdiği "ilginç"

durum ise Ortodoks Dünyası içindeki Kiliseler arasındaki rekabetin nasıl ve ne ölçüde Devletler tarafından desteklendiği. Rusya'dan gelen yorumlar Ukrayna Kilisesi'nin "bağımsızlık" isteğinin arkasında Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Poroshenko'nun bulunduğuna işaret ediyor. Rusya Dışişleri Bakanı da İstanbul Patrikhanesi kararında doğrudan ABD "parmağının" bulunduğunu ifade etti ve Vaşington'u suçladı.

ABD'nin çok uzun bir süreden beri Ortodoks Dünyası içindeki "dini" hiyerarşi ile yakından ilgilendiği zaten biliniyor. Vaşington İstanbul Ortodoks Patrikhanesi'nin "ekümeniklik" iddiasının en güçlü destekçisi. Vaşington ABD'yi ziyaret eden İstanbul Ortodoks Patriklerini en üst düzeyde kabul ediyor, Beyaz Saray'da ağırlıyor. Vaşington'un "ekümeniklik" iddiasını desteklemesi, İstanbul Patrikhanesi'nin tüm Dünya Ortodoksları üzerindeki "dini" etkisini, "manevi liderliğini" kabul etmesi anlamına da geliyor.

ABD'de de güçlü bir Ortodoks kilise yapılanması bulunuyor. Amerikan Rum Ortodoks Kilisesi doğrudan İstanbul Patrikhanesi'ne bağlı olarak çalışıyor. Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra Rusya'dan gelen göç nedeniyle ABD'de yaşayan Rus nüfusu artmış ve ABD'de Moskova Patrikhanesi'ne bağlı bir kilise yapılanması da ortaya çıkmış durumda.

Ukrayna Kilisesi'nin Moskova Patrikhanesi'nden ayrılmasıyla Ortodoks Dünyası içindeki hiyerarşik yapısının daha da karmaşık hale geldiği izleniyor. Hıristiyan Dünyasında "bölünmeler" tabii ki yeni değil, en büyük hizipleşme 1054 yılında Doğu (İstanbul) ve Batı (Roma) Kiliseleri arasındaki bölünmeyle (Katolik-Ortodoks) yaşanıyor. Daha sonraki yüz yıllarda Katolik Kilisesi içinde büyük bir bölünme (başkaldırma) görülüyor ve Katolik-Protestan ayrımı ortaya çıkıyor. Ortodoks Kilisesi içinde de ayrılmalar sıklıkla görülüyor. Kiev (şimdiki Moskova) ve Bulgar Kiliselerinin İstanbul Patrikhanesi'nden ayrılmaları da dönemin siyasi gelişmelerinden kaynak alıyor.

Ukrayna Kilisesi'nin Moskova Patrikhanesi'nden ayrılması ve bunun Moskova ve İstanbul Patrikhaneleri arasında çıkarttığı çatlama da muhakkak ki siyasi bir zemin üzerine oturuyor. Ukrayna sorunu ve bozulan (hatta Soğuk Savaş dönemine döndüğüne işaret edilen) ABD-Rusya ilişkilerinin Ortodoks Dünyası içindeki dini yapılanma üzerinde olumsuz etki yaptığına, bunun da İstanbul Patrikhanesi'nde alınan son kararda rol oynadığına işaret ediliyor.

Hatta günümüzde AB ile Rusya arasında Balkanlarda (tekrar) yayılan ve şiddetlenen siyasi ve ekonomik rekabetin Katolik ve Ortodoks dini arka planına dikkat çekenler de bulunuyor. Balkan Yarımadasında (özellikle eski Yugoslavya'nın yıkılmasıyla kurulan yeni devletlerde) görülen AB-Rusya rekabet ve çatışmasında Katolik-Ortodoks hizipleşmesinin izlerini arayanların sayısı hiç de az değil. Öte yandan bazılarının ise, Balkanlar'da köklerini tarihten alan din ve mezhep esasındaki rekabetten ziyade, ekonomik çekiciliğin (ve gerçeklerin) günümüzde çok daha etkili olan rolünü ön plana çıkarttıkları da izleniyor.

HER YERDE HÜRRİYET

DİĞER KANALLAR

[Facebook](#)

[Twitter](#)

[RSS](#)

[Kişisel Verilerin Korunması](#)

[Hürriyet Kurumsal](#)

[Bize Ulaşın](#)

Hürriyet
com.tr

© Copyright 2022 Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş